

Malaks socken.

Undersökning av ett kummel från folkvandringstiden på hemmanet Gästgivarars nr 6^b mark i Langerskogen, Övermalaks.

Da jag under min tjänsteresa i juni 1917 vistades i Malaks och bl. a. besökte Langerskogen, där många sten-kummel finnas inom ett jämförelsevis litet område, ombads jag av ägaren till hemmanet Gästgivarars nr 6^b, Johannes Bätman, att undersöka ett stort kummel, som låg omedelbart SO om hans stuga, emedan han ville uppodla den rätt betydande areal, som upptogs av fornlämningen. Da jag hade berättigats av statsarkeologen att undersöka fornlämningar i Malaks, som voro i fara att förstöras, beslöt jag att undersöka fornlämningen villfara kr Bätmans önsken.

Langerskogen är ett skogbevuxet backigt område ca 3,5 km (fjogelvägen) ^W om Malaks kyrka invid gränsen mot Solf socken, och höjer sig som en låg holme ur de delvis uppodlade mossar och kärr, vilka tidigare ha bildat havsvikar. Områdets längd utgör ca 750 m i W-O, dess bredd ca 430 m i N-S. På några högre belägna ställen i skogens östra del såg jag minst 10 sten-kummel.¹⁾ De flesta av dem äro jämförelsevis små och låga. Ett par voro upprivna. Det största var det vid Bätmans stuga belägna.

Langerskogen hade varit obebyggd, tills vid det i början på 1900-talet företagna storskiftet några små hemman (delar av Gästgivarars nr 6) blevo flyttade dit och byggnaderna uppförda på områdets sydöstra rand. Några hos

¹⁾ P. K. Lönnbokens i topografiske arkivet förvarade förteckning äro blott 7 kummel upptagna och på hans karta över Över-Malaks finnas 7 stycken utsprickade med nummern 445, 828-832 -det sistnämnda numret gällande för 2 kummel samt ett kummel utan nummer.

ha därvid blivit byggda i förhållande till ett par kummel, så att det torde bli nödvändigt att undersöka dem under de närmaste åren.

Till dessa av undergång hotade kummel hörde, såsom redan anförts, det vid Bätmans stuga. Fornlämningens norra rand hade redan blivit uppriven, då Bätman anlade en potatistäppa mellan sin stuga och kumlet. De därifrån tagna stenarna hade blivit kastade på kumlet och bildade där en hög vall.

Även på västra sidan var kumlet skadat: från ett område av ca 5 m längd och ända till 1,75 m bredd hade stenarna blivit bortförda. Fornlämningens dimensioner kunna därför icke noggrant angivas. Diametern synes ha varit ca 18 m. Den högsta punkten inom kumlet var icke i dess mitt utan inom dess ^{norra} nordöstra del, beroende därpå att kumlet var uppfört på en sluttning. Denna punkt var 1,75 m högre än en punkt invid kumlets södra rand, som på kartskissen är betecknad med höjdsiffran 0,41 m. Ytan höjd över botten utgjorde i kumlets centrala delar ca 1-1,45 m. Sannolikt har kumlet haft en fotked av delvis stora stoner kring periferin. På dess östra och södra sida finnas några av dem i behåll. Ytan bildade icke en kalott utan sluttade tämligen plant ner från den högre belägna norra delen till den södra periferin.

Undersökningen börjades från fornlämningens västra sida och utfördes med en arbetsstyrka av ända till 10 personer och 5 pojkar under 3 dagar. Kumlets struktur gjorde det nödvändigt att småningom arbeta sig fram från den påbörjade sidan mot den motsatta under bibehållande av en brant skärning, som ständigt förflyttades österut.

Kumlet var nämligen till större delen sammansatt av mindre stenar och stengrus. Stora, delvis s. o. m. rätt ansevärliga stenar förekommo huvudsakligen på botten men även högre upp, dock utgjorde de, som sagt, icke huvudbeständelsdelen av kumlet. Vid undersökningen rasade gruset och småstenarna ständigt ner från de högre varven och drogs även högre liggande större stenar med sig. Det gällde således att kasta de nedrasade stenarna bakåt på det redan undersökta området. De större bottenstenarna lämnades så länge som möjligt kvar och fixerades på kartan. Då stenmassorna voro så stora, kunde de icke föras längre bort; i stället förflyttades kumlet under undersökningens gång småningom något mera mot W och hade vid arbetets slut ställvis s. o. m. uppnått en större höjd än förut. Det utgör således fortfarande ett hinder för upplagande av ny åkerjord, likväl med den skillnaden att jordägaren nu är berättigad att bortföra stenarna därifrån, medan han förut icke hade fått röra vid förutlämningen.

Om kumlets struktur ger fotografien nr 5122, som framställer en skärning genom områdena B3, C3 och D3, en god föreställning. Vi se några stora stenar på botten, andra något högre upp och mellan dem, utfyllande alla mellansum, småstenar och grus. På några ställen kunde en viss ordning iakttagas: bottenstenarnas läge till varandra. De bildade, radade tätt in till varandra, parallella rader och fyrkanter; i området B4 fanns på botten en av medelstora stenar bildad rektangulär kistformig byggnad, liksom en annan liknande på gränsen mellan områdena C5, C6, D5 och D6.

Botten ^(20-30 cm) utgjordes av ett * mörkt kulturlager av växlande ^(20-30 cm) mäktighet. Flestades i kumlet, men främst i dess östra del hittades på botten och högre upp en massa skörbrända stenar. Här och där fanns på botten och även på högre upp liggande stenar samlingar av kol. Lämningarna av den egentliga graven hittades ca 3,5 m som kumlets mitt i områdena C3 och C4. Här hittades dels i kulturlagret på botten mellan bottenstenarna, dels något litet högre upp på stenarna några smycken och redskap från folkvandringstiden samt brända ben. Benemulorna voro spridda över ett större område än gravgolvet. Enstaka bitar hittades även i området C5 samt t. o. m. i området E5. Tynden äro katalogiserade och avbildade under m/277: 1-21.

Helsingfors i oktober 1917

Alfred Hackman.

F

E

D

C

B

A

1,29

1,10

70

40

35

30

25

0,41

Kol

* Här är kumlets höjd från botten till ytan

Ytan

Kol

Botten

Ytan

Kol

Kol

7

1,13

1,08

1,02

0,36

1,13

ca. 30 cm hög

42 cm hög

Botten 0,62

Ytan 1,79

Botten 0,33

Ytan 1,31

ca. 30 cm hög

2 3 4 5 6





Stenvall.

0,81

Ytan 2,11

Ytan 2,11

Ytan 1,62

0,84

Malaks socken.

Kummel nr 835 på Gästgivarhemmans nr 6 b mark i Langers skogen, Övermalaks; undersökt juni 1917 av A. Hackman.

Brända ben.
0,72

0,76

1,45 m

1,16

en - 0,81

1,66

80

20

15

10

5

5

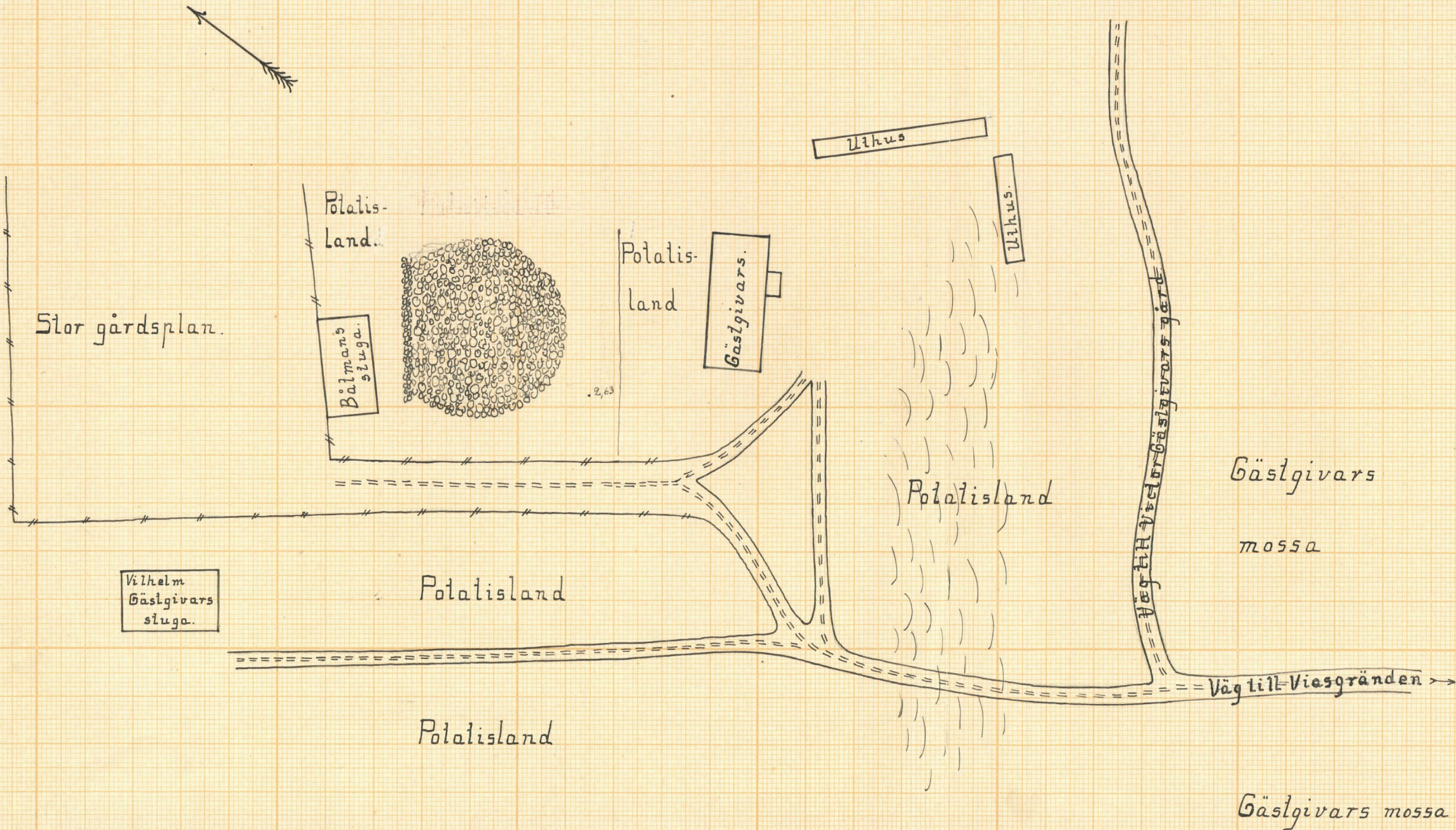
6

7

8

Malaks socken

Kummel på Gästgivars mark i Langersskogen,
Över-Malaks; undersökt i juni 1917 av
A. Hackman.



Malaks socken.



Malaks stätten. I fonden till vänster Malaks kyrkoby. Bilden är tagen från Uddes hemman i Yttermalaks.

Pl. 5132, 5133.



Pl. 5130.

Odlingsröse (icke förhistoriskt kummel) på Kutobacken ä Victor Kulls mark,
Yttermalaks. Undersökt i juni 1917 av A. Hakman. D. plåten har legat upp och
nervänd i kassetten, är bilden omvänd.



Pl. 5131.

Samma röse som ovan. Skärning genom röset under
pågående undersökning.

A. Hakman 1917.

Malaks socken



N. 5127.

Kummel i Kutskinussmasshagen eller Braskasshagen,
Yttermalaks.



N. 5128.

Kummel i Kutskinussmasshagen eller Braskasshagen,
Yttermalaks



Pl. 5167.

Kummel på Långmarksbacka ca 5 1/2 km SW om Malaks kyrka nära (0 om) vägen till Storsjölandet.



Pl. 5129.

Kumlet nr XVIII på Holsterbacka (nära förbodarna emellan Storms hemman och Storsjö). Jfr. S. O. Heikels förteckning över kumlen i Yttermalaks.

S. Hackman 1917.

Malaks socken.



Pl. 5126 ^{Över}
Kummel på Fiskars hemmans mark, Storajölandet, Ytter-
malaks, delvis undersökt av dr A. O. Heikel i juli 1903.
H. M. 4263:6-18.



Pl. 5126 B
Samma kummel som ovan.

A. Hackman 1917.

Malaks socken.



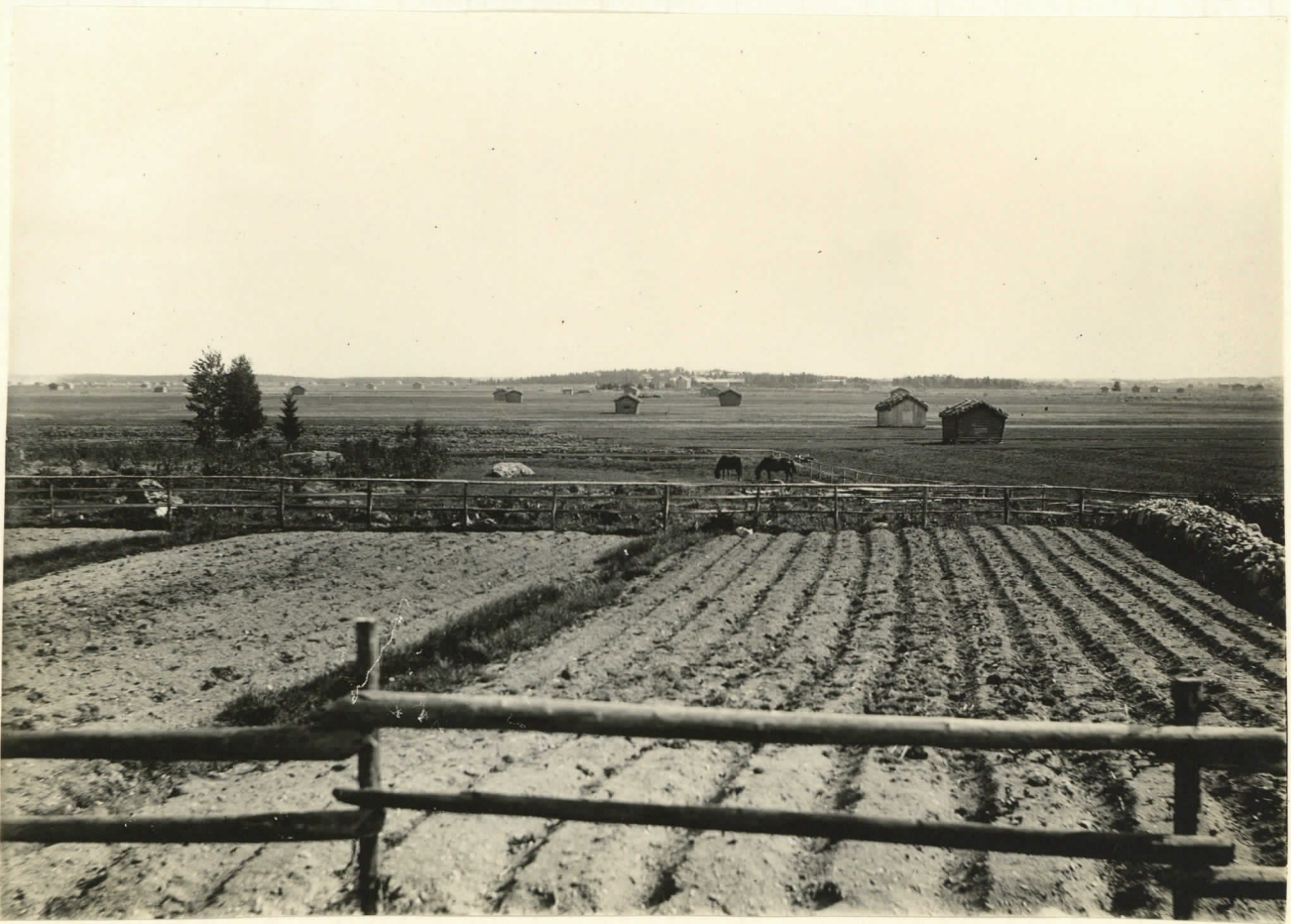
Pl. 5123

Kummel i Langerskogen, Övermalaks, Nr 828 på K.
Lönnebohms karta över Övermalaks.



Pl. 5171, 5172.

Det av dr A. O. Heikel 1901 och 1903 undersökta röset
 på Junkarsbränns i Övermalaks. H. M. 3775: 1-24; 4263: 1-5.



Pl. 5124.

I bakgrunden Junkarsbränns i Övermalaks. Bilden är
 tagen från Svartsölans södra sluttning.

A. Hackman 1917.

Malaks socken.



Pl. 5170

Kummel på sydöstra randen av Langerskogen, Övermalaks,
undersökt i juni 1917 av A. Hakman. H. M. 7277.



Pl. 5168, 5169.

Sydöstra byn av Langerskogen, Övermalaks.



Pl. 5121.

Kummel på hemmanet Gästgivars nr 6^b mark i Langer-
skogen, Övermalaks, sett från Ö. Kumlet blev undersökt
av A. Hackman i juni 1917. H. N. 7277.



Pl. 5122.

Samma kummel som ovan. Skärning genom områdena
D3, C3, A3.
A. Hackman 1917.